

- та ін. ; Мінмолодьспорт України ; НУ ОЮА. Одеса : Фенікс, 2011. Вип. 44 . С. 128.
4. Прокопенко В. І. Трудове право України. Харків, 2002. С. 612.
 5. Алексеев С. С. Общая теория права. Курс : в двух томах : Т. 2. М. : Юрид. лит., 1982. С. 23.
 6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / пер. з рос. Харків : Консум, 2006. 656 с.
 7. Іншин М. І. Трудове право України підруч. / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
 8. Венедиктов В. С. Трудовое право Украины (Общая часть). Харьков : НУВД, 2004. С. 54.
 9. Bohatyrova O., Bohatyrov A. Legal basis for preventing deformation of personnel of custodial settings. *Philosophy, Economics and Law Review*. Volume 1, 2021. P. 117-124.

Роман ОПАЦЬКИЙ

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна), доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

В умовах глобальної інтеграції України в європейське та світове співтовариство особливої актуальності набуває дослідження процесів та результатів інституційної трансформації державного управління у сфері захисту прав дітей. Варто наголосити, що прийняття *Конвенції про права дитини* через ООН в 27 лютого 1991 році є суттєвим досягненням України у сфері захисту прав дитини [1]. У 1993 в Києві створено Всеукраїнській комітет захисту дітей. Згідно з Конвенцією в квітні 2001 прийнято Закон про охорону дитинства [2]. У 2010 році в офісі Омбудсмена створено посаду спеціального представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – з питань прав дитини, рівноправ'я та недискримінації.

Присутність дитячого омбудсмена в українському юридичному процесі є результатом введення Указом Президента України Положення «Про Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11 серпня 2011 року (*Положення втратило чинність 29 вересня 2021 року*), яке дало юридичну основу для призначення уповноваженого з прав дитини. Конституція України не визначила, щоправда, компетенції і способу призначення уповноваженого, що є підставою для прийняття закону про уповноваженого з прав дитини.

Відповідно до вказаного Положення, Уповноважений керувався у своїй діяльності Конституцією України [3], *Конвенцією про права дитини*, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. і введена у 1991 р., Законом України Про охорону дитинства, актами та дорученнями Президента України, а також самим Положенням.

До основних повноважень дитячого омбудсмена було віднесено: 1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини; 2) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проєктів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; 3) здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

Правами дитячого омбудсмена були: 1) брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проєктів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; 2) відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти, у тому числі місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи виконання покарань, психіатричні заклади, спеціальні навчально-виховні установи, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію про умови їх тримання; 3) звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань, віднесених до компетенції Уповноваженого; 4) одержувати в установленому порядку від державних підприємств, установ, організацій необхідні інформацію, документи і матеріали, у тому числі з обмеженим доступом, з питань, що належать до компетенції Уповноваженого; 5) залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі; 6) брати в установленому порядку участь у засіданнях державних органів з питань, що належать до компетенції Уповноваженого; 7) звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини; 8) вивчати в установленому порядку стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей, стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах; 9) взаємодіяти з організаціями, у тому числі міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини.

Проте, незважаючи на позитивні зрушення у сфері захисту прав дітей та введення нового інституту, існує низка прогалин у діяльності дитячого омбудсмена. Дані проблеми варто розділити на два блоки, це, по-перше,

організаційні та, по-друге, – законодавчі.

Підтримуючи позитивні зрушення у напрямку захисту прав дітей, підтримуємо ініціативу призначення на посаду Радника-уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Президентом України. Однак доречним було б дитячого омбудсмена відповідальним та підконтрольним Президенту України та підзвітним перед Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини [4].

У своїй діяльності дитячий омбудсмен повинен бути незалежний від інших державних органів і відповідати лише перед Президентом України, користуватися недоторканністю. Він щорічно повинен представляти Президентові України та Верховній Раді України інформацію про свою діяльність і звертати увагу на стан дотримання прав дитини. Інформація Уповноваженого повинна бути доступною для суспільства.

Дитячий омбудсмен повинен бути монократичним органом, обмеженим часовими рамками, проте термін виконання обов'язків повинен тривати не більше 5 років, починаючи від дня складення присяги і закінчується у разі його смерті, відкликання, порушення складеної присяги або закінченням терміну повноважень Президента України. Термін виконання обов'язків поновлюється, при цьому та сама особа не може бути довше, ніж два наступні терміни.

Дитячий омбудсмен працює із власної ініціативи у рамках, визначених законодавством, звертаючи особливу увагу на ту інформацію, яка свідчить про порушення прав або добра дитини.

Діяльність дитячого омбудсмена необхідно розглядати у двох площинах: інституційній та індивідуальній. В інституційній площині уповноважений виступає як контролюючий орган щодо інших органів державної влади.

У цій сфері уповноважений може звернутися до органів державної влади, організацій або інституцій за поданням пояснень і потрібних інформацій, а також за доступом до актів і документів, в тому числі тих, які містять особисті дані.

В інституційній площині робить дії, які мають на меті захистити права або благо дитини і запобігати виникненню порушень в майбутньому.

Діяльність може мати також запобіжний характер, хоча він має змогу клопотатися перед відповідними органами про прийняття законодавчої ініціативи або створення та зміну юридичних актів.

Усі контрольні дії виконує самостійно і з власної ініціативи. У справах дітей співпрацює із уповноваженим у правах громадян.

Проте індивідуальна площина діяльності дитячого омбудсмена стосується заходів, які вживаються в конкретних життєвих справах, які впливають на юридичний стан конкретної дитини. Ця площина є важливою сферою діяльності, хоча потребує реалізації його основних законних завдань. Уповноважений працює заради гарантування дитині повного і гармонійного

розвитку, з пошаною її гідності і суб'єктності.

До законних завдань дитячого омбудсмена належать також захист дитини перед насильством, жорстокістю, експлуатацією, деморалізацією та іншим аморальним ставленням до неї [5, с. 82–85].

Дитячий омбудсмен не наділений повноваженнями звертатися до Конституційного Суду щодо дослідження відповідності нормативного акту із Конституцією або з актом вищої інстанції, не має також процесуальних повноважень Уповноваженого з Прав людини, що ще раз наголошує на необхідності їхньої скоординованої діяльності.

Дитячий омбудсмен повинен бути радше заступником Уповноваженого з Прав людини, що зміцнювало би його в компетентному вимірі. Альтернативним вирішенням було би посилення компетенції Уповноваженого з Прав Дитини та введення у Конституцію гарантії його незалежності.

1. Конвенція про права дитини. Ратифіковано Постановою ВР N 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. ст.142.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.

4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997, N 776/97-ВР

5. К. Мясковська-Дашкевич. Структурна позиція і компетенція Уповноваженого з прав дитини у Польщі. *Вісник Львівського університету* (серія юридичні науки) Вип. 49. С. 82–85.

Олексій ТИТАРЕНКО

професор кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро, Україна), доктор юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ВІДПРАВЛЕННЯ ПРАВОСУДДЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

Основні положення міжнародних документів (ООН, ЄС, Ради Європи), які торкаються питання захисту прав і свобод людини та забезпечення верховенства права у сфері протидії злочинності та відправлення правосуддя, повинні враховуватись країною-учасницею (підписантом) при формування свого національного законодавства у відповідній сфері. В якості прикладу